

**An overall assessment of the educational roles TV contents play in
raising children's historical consciounes**
***Tarih bilinci açısından televizyon içeriklerinin eğitici rolü üzerine
genel bir değerlendirme***

Fadime Şimşek İşliyen*, İletişim Fakültesi, Aksaray Üniversitesi, 68100, Aksaray, Türkiye
Mustafa İşliyen, İletişim Fakültesi, Aksaray Üniversitesi, 68100, Aksaray, Türkiye

Suggested Citation:

İşliyen, Ş. F. & İşliyen, M. (2017) An overall assessment of the educational roles TV contents play in raising children's historical consciounes. *International Journal of Innovative Research in Education*. 4(2),77-84.

Gönderim 24 Ocak, 2017; Düzeltme 22 Nisan 2017; Kabul edilen 5 Haziran, 2017.

Seçim ve hakem süreci sorumlusu Assoc. Prof. Dr. Zehra Ozcinar, Atatürk Öğretmen Akademisi, Kıbrıs.

©2016 SciencePark Research, Organization & Counseling. All rights reserved

Abstract

This study attempts to determine what kind of effects the contents of TV children consume have on their cognitive development and whether they have any contribution to their educational lives. In this study, the effect of television usually on education especially on history education has been discussed. To reveal this effect clearly, children aged 7 to 8 who had not received history education and whose historical consciounes had not yet developed fully were included in the study. Face to face interviews were used to collect data for the study. Based on the consideration that pictures are the best way for children to express themselves, the children in this study were asked to draw pictures of what the word "Ottoman" reminds them. The children were asked questions based on the Ottoman representations they drew. In this way, data related to the content of television program children watch (cartoons, soap opera, TV program etc.) and to the ways they use these content in practice were collected. Based on the data obtained, the positive and negative effects of television content were presented and some suggestions with regard to the ways children at developmental ages can benefit from TV contents were made in the discussion section.

Keywords: Television, Ottoman, children, education, history.

Özet

Bu çalışmada çocukların tükettiği televizyon içeriklerinin kognitif gelişimleri üzerinde ne tür etkileri olduğunu ve eğitim hayatlarına herhangi bir katkıda bulunup bulunmadığını saptamak amaçlanmıştır. Çalışmada televizyonun genelde eğitim özelde ise tarih eğitimi üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Bu etkiyi açık şekilde görebilmek için

özellikle tarih dersi almayan ve bu nedenle tarih bilincinin henüz tam olarak oluşmadığı 7-8 yaş aralığındaki çocuklar araştırmaya dâhil edilmiştir. Çalışmada yöntem olarak yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. 7-8 yaş aralığındaki çocukların kendilerini en iyi ifade etme aracının resim olduğu düşüncesinden hareketle araştırma kapsamında görüşülen çocuklardan 'Osmanlı' denildiğinde akıllarına ne geldiğini çizimleri istenmiştir. Çocuklara çizdikleri 'Osmanlı' temsilleri üzerinden bazı sorular yöneltilmiştir. Bu şekilde, çocukların takip ettikleri televizyon içeriklerine ve onları pratikte nasıl kullandıklarına dair birtakım veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu bulgulardan yola çıkılarak değerlendirme bölümünde televizyon içeriklerinin olumlu ve olumsuz etkileri ortaya konmuş ve gelişim çağındaki çocukların televizyon içeriklerinden nasıl yararlanması gerektiği hususunda bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Televizyon, Osmanlı, çocuk, eğitim, tarih.

1. Giriş

Televizyon, günümüzde herkesin rahatlıkla erişebildiği bir kitle iletişim aracıdır. Televizyonun bu denli kolay ulaşılabilir olması ve izlerken herhangi bir çaba gerektirmeyen doğası, insanların hayatında önemli bir yer edinmesini sağlamış; bu da insanlar üzerindeki etki gücünü hızla artırmıştır. Elbette televizyonun etki alanı sadece yetişkin izleyicileri değil çocukları da kapsamaktadır. Nitekim televizyon içeriklerinin en küçük tüketicisi olan çocukların söz konusu içeriklerle tanışmaları beklentilerine dek uzanmaktadır. Çok küçük yaşlardan itibaren televizyon kanallarına emanet edilen çocukların televizyon ile olan yakınlıkları yıllar içinde artarak devam etmektedir. Bu da çocuk ve televizyon arasındaki ilişkinin sorgulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle iletişim literatüründe ilgili konunun her zaman güncelliğini koruduğu ve bu doğrultuda çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Söz konusu araştırmalar televizyonun daha çok olumsuz etkileri üzerinde yoğunlaşmaktadır. 'Şiddete özendirme, kaygı düzeyini artırma, konuşma geriliği, duyarsızlaşma, dikkat dağınıklığı ve hayal gücünün sığlaşması', araştırmaların televizyonun olumsuz etkilerine dönük saptadığı bulgulardan bazılarıdır. Bununla birlikte literatürde televizyonun çocuklar üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu öne süren araştırmalar da mevcuttur. Bu araştırmaların büyük bir bölümü televizyondaki eğitici programlar üzerinde durmakta ve bu programların çocukların kognitif ve dil gelişimlerine olumlu etkilerde bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu da televizyonun çocuk üzerinde olumlu ya da olumsuz etki bırakmasında takip edilen içeriğin ne denli belirleyici olduğunu göstermektedir.

2. Çocuk ve Televizyon

Televizyon, küçücük bir ekrandan kocaman bir dünyayı izleyicisine sunmakta; her türlü haberi, bilgiyi ve eğlenceyi sayısı binlerle ifade edilebilecek kadar çok olan TV kanalları vasıtasıyla insanların evlerine taşımaktadır. Kolay kullanımı ve ulaşılabilir yanıyla televizyon her yaşta izleyicinin gündelik hayatının vazgeçilmez araçlarından biri haline almıştır. Her ne kadar haber/bilgi vermek ve eğlendirmek televizyonun başlıca işlevleri olarak kabul görse de televizyonun önemli işlevlerinden biri de eğitici bir rolünün olmasıdır. Bu açıdan televizyon, bilinçli şekilde kullanıldığında özellikle de çocuklar için tamamlayıcı bir eğitim aracı olarak düşünülebilir.

Okul öncesi çocuklar üzerinde yapılan bazı araştırmalar çocukların gelişim süreçlerine uygun olarak takip edilen eğitici içeriklerin, çocukları olumlu yönde etkilediğini ve gelişimlerine katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Wright, Aletha ve Kimberlee'nin (2001) yaptığı araştırmaya göre televizyon programlarının çocuklar üzerindeki etkisi içeriklerine ve türüne göre farklılık göstermektedir. Çocuklar için tasarlanmış bilgilendirici programları izlemek okula hazırlık aşamasında kelime bilgisi, dil gelişimi ve matematik beceriler gibi konularda çocuklara

önemli katkılar sağlamaktadır. Dolayısıyla eğitici televizyon programları çocukların akademik becerilerine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Benzer şekilde Linebarger ve Walker (2005) tarafından yapılan çalışma 'Arthur',

'Clifford', ve 'Dragon Tales' gibi güçlü bir anlatı yapısına ve çekici görsellere sahip eğitici programların dil gelişimine katkı sağladığını ve çocukların bu programlar sayesinde yeni kelime ve kavramlar öğrendiklerini ortaya koymuştur. D.G. Singer ve J.L. Singer tarafından yürütülen bir diğer çalışmada ise 'Barney ve Arkadaşları', 'Susam Sokağı' ve 'Mister Rogers' Neighborhood' gibi eğitici programların çocukların kognitif, sosyal ve dil gelişimlerine olumlu etkide bulunduğu saptanmıştır (Çamlıbel, 2012).

Okul çağındaki çocuklar üzerinde yapılan bazı araştırmalarda da benzer şekilde televizyonun olumlu etkilerine değinilmektedir. Söz konusu araştırmalar televizyonun çocukların bilgi dağarcığını genişlettiğini, genel kültürlerine katkı sağladığını ve bunun da okul derslerine olumlu yönde yansıdığını ortaya koymaktadır (MEGEP, 2006). Öte yandan bu alanda yapılan bazı araştırmalarda ise eğitici bir yanı olduğu kabul edilmekle birlikte televizyonun çocuk üzerinde birtakım olumsuz etkilerinin de olabileceğine dikkat çekilmektedir. Bu olumsuzluklardan biri televizyonun çocukları kitap okumaktan uzaklaştırmasıdır. Çünkü televizyon izlemeye başlayan çocuk elektronik eğitime tabi olmakta; her türlü bilgiyi ekranda parlayıp karararı ışıklar aracılığıyla temin etmektedir (Sanders, 2010). Ayrıca bilgiyi görüntüler eşliğinde hazır paketler olarak almaya alışmaktadır. Bu anlamda okuma ve izleme arasındaki denge okuma aleyhine bozulmaktadır. Beentjes ve Van der Voort (1989) yaptıkları araştırmada televizyon izlemenin kitap okuma süresini daralttığı sonucuna ulaşmışlardır. Fakat aynı araştırmacılar televizyonun çocukları meraklandırarak, okumaya yönlendireceğine de dikkat çekmişlerdir. Bazı araştırmaların elde ettikleri olumsuz sonuçlardan biri de fazla televizyon izlemenin okul başarısını düşürmesidir (Postman & Powers, 1992).

Bu verilerden hareketle çocuğun eğitim ve gelişim sürecinde televizyonun ne tür bir etkide bulunacağı noktasında öncelikli olarak ekran karşısında geçirilen sürenin belirleyici olduğu tespitini yapmak mümkündür. Çünkü çocukların okuldan arta kalan zamanlarının önemli bir bölümünü televizyon izleyerek geçiriyor olması okul başarısını, kognitif gelişim sürecini ve sosyalleşmesini olumsuz şekilde etkileyecektir. Televizyon izleme süresinin yanı sıra tercih edilen içerikler de çocuğun televizyondan ne şekilde etkileneceği noktasında belirleyici olmaktadır. Örneğin okul çağındaki çocuklar için hazırlanan eğitim programları, çocukların okul başarılarına doğrudan katkı sağlamaları nedeniyle takip edilmesi gereken içerikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle tematik çocuk kanallarında bu anlayışla hazırlanan yapımlar oldukça fazladır. 70'li yıllardan itibaren eğitici çocuk programlarına öncelik tanıyan TRT günümüzde bu anlayışı TRT Çocuk kanalında sürdürmektedir. "İBİ, Bulmaca Kulesi, Nane ile Limon, Tel Ali, Öğretmenim Canım Benim" temasını bilim, matematik, tarih, coğrafya ve sanat üzerine kuran çizgi film ve programlardan bazılarıdır. Diğer çocuk kanallarında da sayıca az olmakla birlikte eğitici yapımlara yer verilmektedir.

Bilindiği gibi çocuklar belirli bir yaşa gelinceye dek psiko-sosyal ve bilişsel gelişimleri için uygun olan içerikleri ayırt edecek düzeyde değillerdir. Bu nedenle ne tür içerikler izleyecekleri konusunda ebeveynleri tarafından yönlendirilmeli ve eğitici içerikleri izlemeleri konusunda desteklenmelidirler.

3. Televizyon ve Temsil

Temsil; imge ve metinlerin, temsil ettikleri asıl kaynakları doğrudan yansıtmaktan çok onları yeniden kurmalarını anlatan bir kavramdır. Sözel bir ağaç hakkındaki resim, fotoğraf ya da yazılı bir metin asla gerçekten bir ağaç olmayıp onun görünüşünün ya da onu temsil etme çabasındaki kişiye ifade ettiği şeyin yeniden kurgulanmasıdır (Marshall, 2009). Tıpkı bunun gibi medyada yer alan olay, olgu, kavram ve imgeler de gerçeğin doğrudan bir izdüşümü olmaktan öte söz konusu medya aracı tarafından kendi kodları doğrultusunda yeniden üretilen, betimlenen ve aktarılan temsillerdir.

Kişisel dünyamıza giren, gündelik hayatımıza yansıyan birçok temsil, medya tarafından oluşturulmakta ve çoğu olgu medyada temsil edildiği şekilde algılanmaktadır. Medyanın gerçekliği doğrudan sunmadığı, içeriğinde yer alan mesajların bir inşa süreci yoluyla biçimlendirildiği, üretildiği ve bu şekilde yansızlığını yitirdiği söylenebilir. Söz konusu inşa süreci gerçekliğin temsilde neyin dışarıda bırakılacağına, neyin içeride yer alacağına ilişkin

birçok kararı içermektedir. Bu anlamda medya içerikleri mevcut gerçekliği doğrudan aktarmak yerine onu temsil ederek ve bağlamından kopararak kitlelere sunmaktadır (Yetim & Yetim, 2008).

Medya tarafından aktarılan içeriklerin büyük bir kısmı yetişkinlere hitap edecek şekilde hazırlanmaktadır. Ancak şurası bir gerçek ki medya içeriklerini yalnızca yetişkinler değil aynı zamanda çocuklar da takip etmektedirler. Üstelik çocuklar sadece çizgi filmleri ve kendileri için hazırlanan programları izlememektedirler. Gerek yalnızken gerekse ebeveynleri ile birlikte televizyon izlerken yaşlarına uygun olmayan içerikleri de takip edebilmektedirler. Yetişkinler için hazırlanan filmler, diziler ve haberler çocukların izlediği içeriklerden bazılarıdır. Bu yapımlar da dâhil olmak üzere televizyondaki tüm içeriklerde çok sayıda imge ve temsil yer almakta ve bu gerçeklik temsilleri de dünyaya ilişkin kişisel deneyimlerin, izlenimlerin ve yorumların oluşmasında son derece etkili olmaktadır. Elbette bu etkileşim sürecinden çocuklar da bağımsız değillerdir.

Bilindiği üzere çocuk, içinde yaşadığı dünyaya ilişkin temsillerle çok küçük yaşlardan itibaren tanışmaya başlar. Karşılaştığı temsiller zamanla çocuğun zihinsel çerçevelerini oluşturarak bilincinin sınırlarını belirler. Bu şekilde dünyayı algılamaya ve anlamlandırmaya başlayan çocuk, "kafasındaki resimler" sayesinde bir biliş inşa eder. Şüphesiz çocuğun dünyaya ilişkin oluşturduğu çerçevede televizyonun payı büyüktür. Çünkü televizyon, temsilin en önemli sağlayıcılarından biridir. Bu bağlamda ekran karşısında kıyıdamadan oturmayı ve duyup gördüklerini edilgen bir şekilde kabul etmeyi öğrenen çocuk için birçok şeyin anlamı sadece televizyondaki temsillerden ibarettir (Laughey, 2010; Sanders, 2010). Medyanın oluşturduğu temsil

Televizyonda gördüğü tüm temsiller çocukların zihninde birtakım kalıp yargıların oluşmasına yol açar. Bu nedenle günlük hayatının ve deneyimlerinin dışında kalan şeylerin, soyut kavramların, gerçeküstü varlıkların ve metafizik olayların nasıl temsil edildiği son derece önemlidir. Çünkü çocukların söz konusu kavram ve durumların görsel temsilleri ile ilk karşılaşmaları ileriki yaşantılarını bazen derinden etkileyebilmektedir. Bu nedenle çizgi film, film ve dizi gibi içerikleri ebeveynleri ile izlemeleri, gerektiğinde izlediklerine ilişkin sorular sormaları, şaşırtıcı ya da ürkütücü buldukları görüntüleri ebeveynleri ile paylaşımları yerinde olacaktır.

4. Araştırma Bulguları ve Yorum

Resim çizme çocuğun bir şeyi nasıl gördüğünü, o şeye verdiği duygusal anlam ve deneyimleri doğrudan ortaya koyan sembolik bir ifade dilidir. Çocuklar büyüdükçe bu ifade şekli daha anlaşılır olmaktadır. Çünkü çizilen resimler daha ayrıntılı, daha orantılı ve anlamlı hale gelmektedir. Söz konusu düzeye ulaşıncaya dek bu sembolik ifade dili belirli aşamalardan geçerek gelişim göstermektedir. Bu aşamalar genel olarak beş dönemde ele alınmaktadır. Bunlar sırasıyla 2 ve 4 yaş kapsayan 'Karalama Dönemi', 4 ve 7 yaş kapsayan 'Şema Öncesi Dönem', 7 ve 9 yaş içine alan 'Şematik Dönem', 9 ve 12 yaş aralığını ifade eden 'Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi' ve 12-14 yaş grubunu içine alan 'Görünürde Doğalcılık Dönemi'dir' (Yavuzer, 2013).

Televizyonun genelde eğitim özelde ise tarih eğitimine ne gibi bir katkı sağladığını ölçmek amacı ile gerçekleştirilen bu çalışmada çocukların "Osmanlı denildiğinde aklınıza ne geliyor" sorusuna çizdikleri resimler aracılığıyla cevap vermeleri istenmiştir. Resimlerde işlenmesi istenen tema, 'Osmanlı' başlığı ile çok genel bir şekilde belirlenmiş olup araştırmaya katılan çocuklar ne çecekleri konusunda yönlendirilmemiştir. Çalışma henüz okulda tarih eğitimi almamış olan ilkökul 2. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde çocukların kafalarındaki Osmanlı temsiliinde medyanın nasıl bir payının olduğunun daha açık şekilde görüleceği düşünülmüştür. Çalışma, Nevşehir merkezde yer alan Özel Altınyıldız Koleji ve Güzelyurt Turgut Akdevelioğlu ilkökulunda eğitim gören, 7-8 yaş grubundaki 38 çocuk üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çocuklara ayrı ayrı çizdikleri 'Osmanlı' temsilleri üzerinden bazı sorular yöneltilmiş; bu şekilde Osmanlı algısının ne tür kaynaklardan beslendiği (dizi, film, çizgi film, kitap, aile, öğretmen, arkadaş vs.) alımlanmaya çalışılmıştır.

Elde edilen veriler ışığında toplam 38 resmin 22'si medya ile ilişkilendirilmiştir. İçeriğine göre tasniflenen resimler 'televizyon içeriklerinden esinlenen resimler' ve 'televizyondan bağımsız olarak çizilen resimler' olarak 2 kategoride değerlendirilmiştir.

Bu yaş grubu, çocuk resminin gelişim evreleri arasında 'şematik dönem' olarak adlandırılan grupta yer almaktadır. Bu dönemdeki çocuklar artık kendine özgü bir bakış açısı kazanmaya başlamışlardır. Çocuk, artık resimlerinde yalnızca kendisi ile olan ilişkilerini değil, başkalarının birbiri ile olan mantıksal ilişkilerini de ele almaktadır. Bu dönemle birlikte çocuğun resimlerinde yer alan objeler, onun duygusal ilişkilerine ve zihinsel kavrayışlarına yönelik önemli ayrıntılar taşımaktadır (Yavuzer, 2013).

4.1. Televizyon içeriklerinden esinlenen resimler

Çalışmadan elde edilen resimlerden 22'sinin medya ile ilişkili olduğu gözlenmiştir. Söz konusu resimlerde "saray, padişah, taht, dönem kıyafetleri, kılıç, kalkan, oba çadırı, at, kale" gibi döneme dair ve "tank, helikopter, ateşli silahlar" gibi günümüze ilişkin temsiller yer almıştır.

Katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmelerde bu temsillere dair şablonların medya yoluyla kazanıldığı görülmüştür. Osmanlı dönemini yansıtan nesne ve simgelerin daha çok Osmanlı Devletini konu alan diziler ve filmlerden edinildiği çalışmanın ulaştığı bulgulardandır. Bu bağlamda gerek resimlerde gerekse yapılan yüz yüze görüşmelerde "Muhteşem Yüzyıl, Osmanlı Tokadı, Diriliş: Ertuğrul, Filinta" dizileri ile "Çanakkale ve Battal Gazi" filmlerinin katılımcılar üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Çocuklardan bazıları izledikleri tarihi filmlerin/dizilerin tarihe olan meraklarını artırdığını, bu filmlerde/dizilerde anlatılan olaylara ilişkin ebeveynlerine sorular yönelttiklerini söylemişlerdir. Bazı çocuklar ise aileleri izlediği için söz konusu film ya da dizileri izlediklerini belirtmişlerdir.

Çocukların çizimlerinde yer alan Osmanlı dönemine ilişkin nesne ve objelerin, günümüz dünyasında sadece müzelerde ya da çeşitli özel günlerde düzenlenen etkinliklerde folklorik bir öğe olarak görülme olasılığı vardır. Fakat son yıllarda söz konusu nesne ve objelerle, Osmanlı dönemine ilişkin yapılan dizi, film ya da programlarda sıklıkla karşılaşmaktadır. Görüşme yapılan çocukların genelinde de Osmanlı temsil ve sembollerine ilişkin bilgilerinin televizyon aracılığıyla şekillendiği görülmüştür.

Tarihi film ve dizilerin çocukların tarihe olan ilgilerini artırması, tarih bilincinin oluşması adına önemli bir durumdur. Yine televizyonun görüntü üzerine kurulu doğası, film ve diziler aracılığıyla öğrenilen bilgilerin kalıcı olmasında önemli bir etkidir. Bu noktada televizyonun tarih eğitime katkı sağladığını kabul etmek gerekir. Fakat medya temsillerinin gerçekliği sadece aktarmadığı, aynı zamanda yeniden ürettiği bilinen bir durumdur. Bu yanı sıra 'temsil' 'yansıtmadan' ayrılmaktadır. Çünkü temsil etme, içinde bilinçli bir şekilde seçme ve sunma edimini, yapılandırma ve biçimlendirmeyi barındırmaktadır. Bu bağlamda temsil etme sadece var olan anlamı aktarmayı değil aynı zamanda bir şeye anlam verme çabasını da ima eder (Hall, 2005). Televizyon temsillerinin bir diğer özelliği de imgeyle gerçek arasındaki ayrımı silikleştirmesidir. Baudrillard bu durumu 'üstgerçeklik' olarak nitelendirmektedir (Fiske, 2002). Buna göre temsilin ürettiği 'imge' ile 'gerçek' birbirinin muadili olabilmektedir. Dolayısıyla televizyondaki padişah imgesi gerçeğin yerini alabilmekte çocukta gerçektekenden farklı bir padişah algısı oluşabilmektedir. Bu anlamda tarihi gerçeklerden ilham alan bununla birlikte bazı hayal ürünü olaylarla şekillenen televizyon hikâyeleri, çocukların Osmanlı tarihine ilişkin farklı kimi zamansa yanlış bilgiler edinmesine zemin hazırlayabilmektedir. Bazı resimlerde saraydaki kadınların tıpkı dizilerde gösterildiği gibi kabarık elbiselerle çizilmesi ve taç takması bunun somut bir örneğidir. Hâlbuki bu temsil Osmanlı'dan çok eski yüzyıllardaki Avrupa kadınının giyim kuşamını yansıtmaktadır.

Tarihi dramalar aynı zamanda bir padişah stereotipinin oluşmasına da aracılık etmektedir. Bu yanı sıra tarihsel şahsiyetler kimi zaman gerçek benliğinden uzaklaşarak çocukların zihin dünyasında farklı bir görünüme sahip olmaktadır. Örneğin çizilen resimler arasında, çevresindekilere "bana yemek getirin" şeklinde emirler yağdıran "çatık kaşlı" bir padişah imgesi yer almaktadır. Bunda medya temsillerinde, iktidarı elinde bulunduran kişi ya da kişilerin sahip olduğu güce bağlı olarak genellikle sert ve katı olarak gösterilmesinin etkisi büyüktür diyebiliriz. Bazı çizimlerde ise padişah gösterişli bir saray içerisinde resmedilmiştir. Bu Osmanlı'yı yansıtan doğru bir yaklaşım olmakla birlikte eksik bir temsildir. Bunda televizyonda yer alan filmlerin büyük bölümünün Osmanlı Devletinin yalnızca belli bir kesitini sunuyor olmasının payı büyüktür. Bu nedenle Osmanlı denildiğinde akla ilk olarak gelen şeylerden biri 'güç, kültür, adalet anlayışı ya da toplumsal hayattaki uygulamalar' vs. değil sadece 'saray ve şatafat'tır.

Çalışmada elde edilen bulgulardan biri de resimlerde özellikle savaş temasının sıklıkla işlendiğidir. Buradan hareketle Osmanlı denildiğinde çocukların aklına öncelikli olarak savaşın geldiğini söylemek mümkündür. Savaşa ilişkin çizilen resimlerin bazılarında Osmanlı askerlerinin kılıç kullandığı görülürken; resimlerin önemli bir bölümünde günümüze ait savaş araçlarının ve ateşli silahların kullanıldığı dikkat çekmektedir. Söz konusu resimleri çizen çocuklarla yapılan görüşmelerde savaşa ilişkin izlenimlerinin medya kanalıyla oluştuğu tespit edilmiştir. Bu da diğer ülkelerde yaşanan savaşların ve savaşlara dönük görüntülerin çocukları dolaylı olarak etkilediğini ortaya koymaktadır. Televizyonda yer alan şiddet görüntüleri çocukları uzun vadede farklı şekillerde etkileyebilmektedir. Öncelikli olarak çocuğu şiddete yönelterek toplumsal yaşamda saldırganlığın kabul edilebilir bir davranış olduğuna inanmaya sevk edebilir. Bununla birlikte sürekli olarak savaş, cinayet, saldırı ve kavga gibi içeriklere maruz kalmak bir süre sonra çocuğu bu tür olgu ve olaylara karşı duyarsızlaştırabilmektedir (Büyükbaykal, 2007).

4.2. Televizyondan Bağımsız Olarak Çizilen Resimler

Çalışmadan elde edilen 16 resim televizyon içeriklerinden bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Bu resimlerde genellikle Osmanlı dönemindeki giyim tarzı ile günümüzdeki giyim tarzlarının karşılaştırıldığı görülmektedir. Bu karşılaştırmalar özellikle kadın temsilleri üzerinden yapılmıştır. Osmanlı dönemindeki kadınlar çarşafly olarak çizilirken erkeklerin başında ise fes bulunmaktadır. Bu tarz resimleri çizen çocuklara bu giyim şekillerini nereden öğrendikleri sorulduğunda öğretmenlerinden ya da ailelerinden duyduklarını anlatmışlardır. Milli Eğitim Bakanlığı Müfredatı'nda bulunan 'Hayat Bilgisi 1' kitabı incelendiğinde kitapta çocukların çizdiklerine benzer eski ve yeni temsillerinin yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla ders kitapları da çocukların etkilendiği kaynaklar arasında gösterilebilir. Bazı çocuklar ise yine ders kitaplarına bağlı kalarak Atatürk, anıtkabir ya da okuma parçalarında geçen bazı temsilleri çizmeyi tercih etmişlerdir.

5. Sonuç ve Öneriler

Nevşehir ili kapsamında yapılan bu çalışma, 38 çocuk üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada çocukların Osmanlı hakkında ne bildikleri ve ne düşündükleri çizdikleri resimler aracılığı ile ortaya konmaya çalışılmıştır. 7-8 yaş aralığındaki çocukların "Osmanlı denilince aklınıza ne geliyor?" sorusuna yönelik yapmış oldukları resimler, bu yaş grubunun Osmanlıya ilişkin sınırlı düzeyde de olsa bilgi sahibi olduklarını ve Osmanlıyı büyük ölçüde televizyon temsillerine göre anlamlandırdıklarını ortaya koymaktadır. Çocukların tarih eğitimi almadan bazı tarihi bilgilere sahip olmaları oldukça önemlidir. Ancak bu noktada kurgu ve gerçek ayrımının çocuğa izah edilmesi gerekir. Çünkü çocuklar Osmanlı tarihine ilişkin bilgileri tarihi belgesellerden ya da eğitici programlardan değil çoğunlukla televizyon dizilerinden ve filmlerden edinmektedirler.

Çocuklar televizyondan yalnızca bilgi edinmemekte aynı zamanda bu bilginin zihinsel temsil tarzını ve bellekteki şekillenişini de öğrenmektedirler (Yetim & Yetim, 2008). Çocukların televizyon kanalıyla edindikleri bu kalıp yargılar gerçeklik inşalarında önemli bir rol oynamaktadır. Çocuklar televizyondan edindikleri bilgilerin ne derece güvenilir olup olmadığını ayırt edecek düzeyde değildirler. Bununla birlikte çoğu kez gerçekle kurgunun ayrımını yapmakta da zorlanmaktadır. Bu da onları bazı durumlar ve olgular hakkında yanlış yönlendirebilmektedir. Bu noktada en büyük görev ebeveynlere düşmektedir. Ebeveynler çocuklarının yalnız başlarına televizyon izlememelerine özen göstermeli; çocukların televizyon içeriklerine dönük sordukları soruları sabırla dinlemeli ve cevaplandırmalıdır. Osmanlı Devletine ilişkin film ve dizilerde anlatılan eksik ya da yanlış yönleri çocuklarına anlatmalıdır.

Çocuklarının izleyecekleri içerikler konusunda da hassas davranması gereken ebeveynler onları kendi yaşlarına uygun yapımlar izlemeye yönlendirmelidir. Bu noktada anne babalar Radyo, Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından hazırlanan 'Akıllı İşaretler'i dikkate almalıdır. Nitekim televizyon kanallarının izleyiciye sunduğu içeriklerin (belgesel, film, çizgi film, yarışma programı vs.) başlangıcında yer alması zorunlu olan bu işaretler,

gösterilecek olan formatın hangi yaş grubuna hitap ettiği, şiddet ve cinsellik içerip içermediği gibi bilgileri izler kitleye aktarmaktadır. Söz gelişi Muhteşem Yüzyıl dizisinin "harem ve saray entrikaları" üzerine kurulu senaryosu ve bazı karakterlerin öldürülme görüntüleri çocuklar için uygun olmamakla birlikte ileriye dönük tarih bilgilerini

de etkileyecek türdendir. Yine Diriliş Ertuğrul dizisindeki kanlı şiddet sahneleri de çocuklar için oldukça sakıncalıdır. Bu anlamda çocukların tarih bilinci dizilere emanet edilmek yerine bizzat tarih eğitimine uygun olarak hazırlanan programlar ya da belgeseller tercih edilmelidir. Bu noktada TRT Okul'da yayınlanan "İlber Ortaylı İle, Ayrıntılar Tarihi ve Dürr-i Meknun" gibi programlar yol gösterici olabilir. Bununla birlikte 7-8 yaş aralığındaki çocuklar için daha keyifli bir öğrenme yolu olarak düşünebileceğimiz çizgi film kanallarındaki bazı tarihi çizgi filmler de tercih edilebilir. Fakat tematik çocuk kanalları başta olmak üzere televizyon kanallarında tarihi çizgi filmlerin sayıca oldukça az olduğunu belirtmek gerekir. Bu anlamda televizyonun çocukların tarih eğitimine katkı sağlamasında ebeveynlere olduğu kadar televizyon yöneticilerine de önemli sorumluluklar düştüğünü hatırlatmak gerekir.

Kaynakça

- Beentjes, J. W., & Van der Voort, T. H. A. (1989). *Television and Young People's Reading Behaviour: A Review of Research*. *European Journal of Communication*, 4, 51-77.
- Büyükbaykal, G. (2007). *Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 31-44.
- Çamlıbel, İ. A. (2012). *Çocukların Gelişim Süreci ve Televizyonun Etkileri* (Yayınlanmamış RTÜK Uzmanlık Tezi), Ankara.
- Fiske, J. (2002). *Postmodernizm ve Televizyon*, (Der. Süleyman İrvan, Çev. Nilgün Gürkan), Medya Kültür Siyaset, Alp Yayınevi, Ankara.
- Hall, S. (2005). *İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü*, (Der. ve Çev. Mehmet Küçük), Medya, İktidar, İdeoloji, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Laughey, D. (2010). *Medya Çalışmaları/Teoriler ve Yaklaşımlar*, (Çev: A. Toprak), İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Linebarger, D. L., & Walker, D. (2005). *Infants and Toddlers Television Viewing and Language Outcomes*, *American Behavioral Scientist*, 48(5), 624-645.
- Marshall, G. (2009). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev: A. Akınhay ve D. Kömürcü) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MEGEP (2006). *Radio-Televizyon Yapım ve Yayıncılığı/Televizyon Yayıncılığının Temelleri*, Ankara.
- Sanders, B. (2010). *Öküzün A'sı/Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi*, (Çev: Ş. Tahir), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Postman, N., & Powers, S. (1992). *Televizyon Haberlerini İzlemek*, (Çev: A. Tunç), İstanbul: Kavram Yayınları.
- Wright, J. C., Aletha C. H., & Kimberlee C. M. (2001). *The Relations of Early Television Viewing to School Readiness and Vocabulary of Children from Low-Income Families: The Early Window Project*, *Child Development*, 72(5), 1347-1366.
- Yavuzer, H. (2013). *Resimleriyle Çocuk / Resimleriyle Çocuğu Tanıma*, 17. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yetim, N., & Yetim, Ü. (2008). *Medya Temsillerinde Özne Olarak Çocuk*, Ed. Yasemin Giritli İncoğlu ve Nurdan Akiner, Medya ve Çocuk Rehberi, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.

Ekler

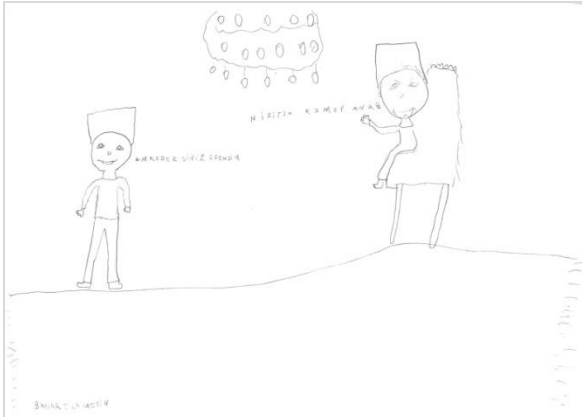
Resim 1

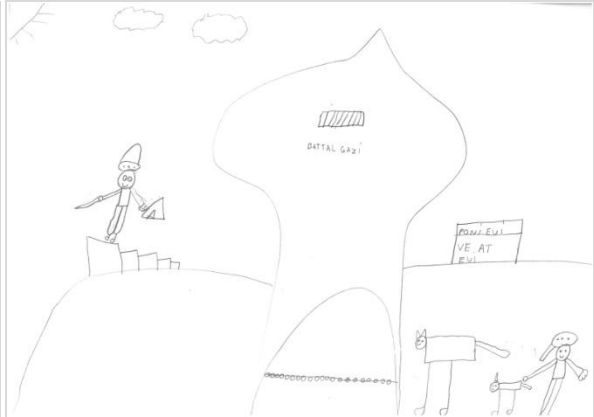
Resim 2

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

İşliyen, Ş. F. & İşliyen, M. (2017) An overall assessment of the educational roles TV contents play in raising children's historical consciousness. *International Journal of Innovative Research in Education*. 4(2),77-84.